

Снежана МарићНародна библиотека Ужице
snezanamalic67@gmail.com

УДК: 027.022(497.11)

РАЗВОЈ КЊИЖНОГ ОГРАНКА У СЕВОЈНУ

Сажетак: Рад приказује улогу и развој књижног огранка у Севојну и његове активности. Организован је тако да је окренут потребама својих корисника и има активан приступ у тражењу књига и информација. Како је смештена у малој локалној заједници, која није у могућности да пружи разноврсне културне садржаје као у већим градовима (позориште представе, разне културно-историјске изложбе), библиотека, односно њен огранак, има веома важну улогу, која поред својих традиционалних услуга пружа и нове услуге у складу с потребама корисника. Представља једину установу културе, која има велики значај у друштвеном и културном развоју овог краја. Рад приказује и основни циљ – да простор књижног огранка буде извор информација за све и место сусрета свих.

Кључне речи: књижни огранак Севојно, библиотека, корисници, читање.

Оснивање и развој књижног огранака у Севојну

Историја Народне библиотеке Ужице почиње на Преображење 1856. године, када је на иницијативу омладине и напредног грађанства основано Ужичко читалиште, које је постало центар културног и друштвеног живота града. Политичка превирања у земљи утицала су на рад установе, која је више пута гашена и обнављана. Иницијативом Културне лиге, 1910. године, основана је Народна библиотека са читаоницом, али је њен фонд уништен током Првог светског рата. У међуратном периоду библиотека је радила са прекидима, да би током Другог светског рата фонд поново био уништен. Континуитет у раду успостављен је тек у послератном периоду.

У другој половини 20. века оснивање библиотека у месним заједницама и предузећима постаје пракса, а библиотека је била место и за обуку и за подстицај онима који своје библиотеке тек крећу да уређују. Претежно смештене у предузећима, библиотеке су биле у надлежности синдикалних организација. Следећи примери на то и указују: веома брзо настала је библиотека Синдикалне подружнице Текстилног завода „Цвета Дабић”, библиотеке у предузећу „Први партизан”, затим и библиотеке у селима Биоска, Каран, Крвавци, Кремна, Мокра Гора, Равни, Рибашевина, Севојно и Стапари. У библиотекама се налазио приличан број забавних, историјских и политичких књига које су корисници новоотворених књижница са задо-

вољсвом прелиставали. Међутим, како је велики послератни полет јењавао, тамо где није имало услова долазило је до гашења библиотека. Ни у кадровском погледу стање није било добро, јер у целом срезу радила су три стручна библиотекара, било је свега 10 плаћених радника, као и 16 хонорарних књижничара.¹

Ужичка библиотека развијала је своју матичност зрачећи делотворно на сеоске библиотеке, препуштене саме себи, као и на општинске библиотеке које су биле у саставу домова културе. Најављујући „Месец књиге”, среска Културно-просветна заједница даје увид у стање, у којем се објашњава да о сеоским књижницама мало ко води рачуна, да се не набављају нове књиге, а оно што је набављено слабо се чува. Ипак, уз напоре матичне библиотеке и месних заједница поново је поклоњена пажња сеоским књижницама. Омладина села Севојно, 1945. године, формирала је своју књижницу, коју су омладинци добро уредили и водили. Сматрали су да кад би се, према већ датом савету, проширила у фронтовску књижницу, нема сумње да би у потпуности задовољила потребе села.² Библиотеци у Севојну претходила је и књижница, коју почетком 1955. године оснива Синдикална подружница „Ваљаонице бакра” са 680 књига и 140 чланова. Ситуација ће се променити крајем 1956, изградњом дома у који се смешта библиотека која 1960. има 1600 књига.³ Према званичним статистичким извештајима Народне библиотеке у Ужицу, књижни огранак у Севојну почео је са радом 1967. године, након треће по реду обнове, која је уследила после рата. Први извештаји говоре да је наведене године постојао знатан број читалаца у односу на број становника Севојна. Доступни подаци о броју корисника и броју прочитаних књига дати су у Табели 1.⁴

Година	Број уписаних чланова	Број прочитаних књига
1967.	110	371
1970.	133	242
1973.	157	355
1976.	167	293
1980.	215	489

Табела 1.

Током наредних година библиотека се развијала и дошло је до успостављања контакта са Савезом омладине у Севојну, културно-уметничким друштвима, Соци-

1 Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања (Ужице: Народна библиотека, 2006): 114.

2 *Вести*. Год. 2, бр. 56 (21. јул 1945): 4.

3 Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања (Ужице: Народна библиотека, 2006): 109–116.

4 Статистички извештаји Народне библиотеке Ужице – огранак у Севојну 1967–1980.

јалистичким савезом, Управом шах клуба. У априлу 1974. године основан је Клуб младих писаца при огранку. Исте године 25. маја, одржана је и приредба „Младост – радост”, на којој је узео учешће и Клуб младих писаца. Такође, предложен је и одбор за оснивање завичајног одељења при огранку у Севојну, а наредног месеца уследило је вече поезије.⁵ Одржаване су акције „Месец дана књиге”, као и књижевно поподне са ученицима ОШ „Алекса Дејовић”. Упркос бројним активностима, библиотека се непрестано борила с недостатком грејања и проблемом набавка литературе, што је знатано утицало на пад броја корисника. Библиотекари су се борили на свој начин, организовали су бесплатан упис основношколаца у сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић”. Године 1984. продубљена је сарадња са месном заједницом на свим нивоима. Долази до ефективнијег контакта са корисницима током реализације активности и ангажовања на школском и ваншколском упису. На захтев омладинаца одражаване су књижевне вечери. Године 1988. организовано је књижевно поподне са великим успехом, коме је присуствовало 250 ученика, а гост сусрета био је уредник дечијег листа „Тик-Так”.⁶

Током времена, услед демографских промена, обележених сталним одливом становништва из села у градове, непрекидним смањењем броја становника, нема ром и, у најбољем случају, њиховим припајањем библиотекама основних школа по селима ужичке општине, од девет огранака Ужичке библиотеке крај 20. века дочекале су само четири: у Севојну, Карану, Рибашевини и Кремнима.⁷ У току даљег рада, уз максимално ангажовање и посвећеност библиотекара, одржавале су се креативно-едукативне радионице за децу, а код деце је побољшана вештина изражавања и обогаћен им је речник. Презентоване су нове књиге основношколцима где је настављена сарадња библиотеке са школом. У оквиру програма сталног усавршавања библиотекара, у Народној библиотеци Ужице, наставило се са континуираним усавршавањем кроз разне образовне садржаје – семинаре.

Улога библиотекара у књижном огранку у Севојну

Време када библиотеке чекају на кориснике давно је прошло. Сада искорачују ка друштвеној заједници, па запослени у библиотеци као културни посленици на разне начине употпуњују своју традиционалну улогу како би изашли у сусрет свим захтевима.⁸ Рад књижног огранка у Севојну заснива се на сталном увећавању броја

⁵ Исто, 1974.

⁶ Исто, 1988.

⁷ Раде Вучићевић. *Библиотекарство западне Србије 1835–2000* (Ужице: Народна библиотека, 2013): 194.

⁸ Бојана Грујић. *Под кровом књиге*: (Нови Сад: Градска библиотека, 2014): 89

корисника, формирању њиховог читалачког укуса, доступности корисних и потребних информација, као и педагошком приступу у раду.

Свака прочитана књига представља семе бачено у душу детета, ако је здраво и јако, неприметно се заклијава постајући део њих самих. Није довољно прочитати „неке књиге”, јер пчела не скупља мед са неких цветова већ са многих. Пошто она бира само оно цвеће што медоноси, и ми бисмо требали да бирамо књиге које ће позитивно утицати на децу. Стога је веома важан „одгајени” читалачки укус. Следствено томе, пуки подаци и голо знање које се исказује личним ставом: „Ја сам прочитао толико и толико књига...”, нема ефективу уколико не уђемо у срж прочитане књиге и не анализирамо њене мотиве. То нас, свакако, неће довести у загрљај мудрости, или поставити на висину умности, али ће нас ставити у активност истраживања себе и света. Избор књига треба да буде у складу са развојем личности, јер једно сазнање претходи следећем, читалац врши надградњу личног знања које је могуће применити у практичном животу. Читање је истрајан и доследан труд.

Када се удубимо у стање у библиотекама, схватамо да је услед хиперпродукције дошло до поремећаја квантитета и квалитета нових наслова. У први план долазе књиге које рекламирају моћне издавачке куће, а неоправдано су запостављена медијски неатрактивна дела. Једна од улога библиотекара је да пажњу читалаца усмери на квалитетну литературу и утиче на формирање укуса који ће моћи критички да се постави према било ком извору информација.⁹ Док стварамо планове и пишемо програме једно морамо имати на уму – књига је реално потиснута на периферију интересовања савременог човека. Техника је омогућила да се књига из материјалне пренесе у електронску форму. Она ту има необичан статус, статус присуства, али истовремено и некаквог одсуства. Имајући све то у виду, књижни огранак као једина установа културе у малој средини, осмишљеним радом, савременим методама и планираним активностима мора да крчи све шире и веће путеве до читалаца – за књиге у електронској форми, као и за оне које нису још доживеле ту трансформацију.

Сложено је питање како код читалаца подстицати радозналост, излазити у сусрет њиховим интересовањима, задовољавати им потребе. Зато библиотека мора увек правити нове „коракe” које ваља повезати са старим, правећи тако континуиран „ланац” који даје сталну присутност и сталну постојаност. У овој средини је нужно стално рекламирати библиотеку и анимирати кориснике за оно што библиотека има. Потребна је и спремност да се пружи одеђене информације и благовремено при-

⁹ Владимир Јаковљевић. *Савремени библиотекар и читалац* (Панчево: Мирослав Марковић, 1983): 59–62.

бави оно што задовољава њихова интересовања. Запослени у библиотеци труде се да прате најновију продукцију издавачких кућа и да се та издања нађу на полицима библиотеке. Библиотека је корисницима обезбедила приступ интернету. Осим тога веома нам је важно: унапређење библиотечке делатности у руралној средини и прелазак на употребу електронских библиографских каталога (повезивање са узајамном базом података COBISS.SR и другим базама у слободном приступу), као и приступ едукативном садржају у циљу задовољења образовних потреба корисника.

Што више техника напредује, то библиотека има задатак да очува оне елементе који су носилац друштвених вредности. Стога је она у обавези да себе прилагодљиво мења крећући се у правцу тих вредности и да својим активностима „живи” као „стваралац” тиме што има све што је потребно одређеној средини. Саме активности морају имати постављени циљ и морају га остварити, морају у структури имати оне елементе који су пресудни за долазак у библиотеку – у место сусрета свих информација.

Програмски садржаји конципирани су тако да стварају могућност читања, у односу на потребе корисника. Веома је важан тај однос између могућности и потреба, а свакако, треба јасно истицати предности које пружа читање. Програми у својој структури тако имају планиране елементе који циљно доводе до прихватања књиге:

- инсистирају на квалитету издања, јер је то битно за читалачку популацију;
- садржаји су квалитетни и истовремено разноврсни, могу имати „ход” од једног читаоца до другог (савременост, блискост животу, схватањима, тежњама...);
- прате интересовања читалаца по областима и планирају набавку такве литературе;
- фонд је прилагођен различитим категоријама корисницима библиотечких услуга;
- планирају се активности које доводе у библиотеку и „захтевају” дружење са књигом (књижевне вечери, дружење деце са писцима, креативно-едукативне радионице за децу...);
- планирају се наградни литерарни конкурси – награда је такође битан елемент утицаја на читање, код деце.

Овде у библиотеци битно се „догађа”, само је битно да се та догађања осете као потреба на којој се темељи култура. Када постоји пробуђена свест о томе – то доноси услове за добро читање, за развој умећа размишљања, умећа укључивања у реалност живота. За библиотекара је добро ако познаје интересовања читалаца и степен развоја њихових читалачких укуса. Читалачка интересовања су, заиста, најбитнији фактор на путу између читалаца и књига. За индикаторе читалачких

интересовања могу нам послужити мотиви доласка у библиотеку. Истраживањем је утврђено да међу мотивима корисника за упис у библиотеку доминира читање због жеље за стицањем различитих знања (таб. 2).

Читање због жеље за стицањем различитих знања	38%
Да се читањем књига разоноди	25%
Потребе за стручним радом	11%
Потреба за дошколовавањем	12%
Близина библиотеке	14%

Табела 2.

Ови резултати нам могу послужити као нека врста читалачког „компаса”, откривајући нам шта усмерава кориснике као читаоце.¹⁰ Да би ојачала друштвену повезаност, умањила неједнакост и ојачала припадност заједници свих корисника, библиотека ће пружити услуге свим врстама корисника кроз различите активности. Тако је обезбеђена:

- информатичка обука за чланове од шездесет година, односно овладавање радом на рачунару;
- организовање радионица за особе са интелектуалним потешкоћама у просторијама библиотеке (радионице су реализовали волонтери);
- радионице за децу;
- достава књига на кућну адресу.

Деца – најбројнији корисници огранка

Разноликост програма привлачи већ уписане кориснике да чешће долазе, друже се и задржавају у библиотеци, а самим тим ове активности имају за циљ да анимирају децу која нису корисници библиотеке. Детињство је појам који означава узрасно доба односно развојно доба у коме се сазнајно и емотивно стичу кључне представе о човеку, времену, средини и животу. У искуству које се стиче у младости значајну улогу има усмена и писана реч. Пракса је показала да деца која су одгајана уз књиге, нису показивала само боље резултате када су језичке способности у питању, већ су боље радила и тестове из математике.

¹⁰ Владимир Јаковљевић. *Савремени библиотекар и читалац* (Панчево: Мирослав Марковић, 1983): 94–95.

Посебна функција додатних облика рада је испуњавање слободног времена деце пријатним доживљајима, јер се на тај начин задовољавају потребе и стваралачке активности. Таквим радом библиотека врши своју васпитно-образовну функцију и постаје место окупљања младих. Циљ нам је да простор књижног огранка у Севојну буде отворен за све, првенствено за децу али и њихове родитеље, васпитаче и наставнике и да им пружимо могућност да у пријатном окружењу задовоље различите културне потребе. Да би био остварен основни циљ, запослени на одељењу организују разноврсне додатне облике рада путем којих окупљају децу и омогућавају им пуну афирмацију у активностима везаним за књигу. Садржајно организовани и педагошки добро вођени, ови додатни облици рада омогућавају:

- да се код деце систематски негује правилан однос према књизи,
- да се развијају навике читања,
- да задовољавају литерарна интересовања,
- да се оспособљавају за самообразовање, да развијају одговорност, потребу за правилним информисањем и критичко мишљење.

У циљу изграђивања позитивног односа према књизи и њеној популаризацији, током летњег распуста организовани су сусрети старијих (ученици основне школе) и млађих (претшколци). На тим сусретима, названим „Старији читају млађима”, подстиче се комуникација и размена искустава везаних за читалачке активности, што утиче на формирање навике читања код најмлађих. Библиотека је реализовала креативно-едукативне радионице „Са књигом у руци и задовољством у души”. У сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић” у Севојну и вртићем „Маслачак” успешно су реализоване радионице: „Од читања се расте”, „Игра слова и речи”, „Носим поруку о прочитаној књизи”, „Ова је књига вредна због...” и многе друге. Услед недостатка пословног простора, а у сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић” у Севојну у просторијама школе организована су дружења са завичајним писцима Љубивојем Ршумовићем и Бранком Стевановићем.

У књижном огранку библиотеке у Севојну, у септембру 2012. године, реализован је пројекат „Профил, анфас, полупрофил”, намењен младима основношколског узраста из Севојна и околних места, деци са инвалидитетом и социјално угроженој деци. Главни циљ био је да се у тој средини обезбеде услови доступности едукативних садржаја и културних вредности. Основни као и специфични циљеви остварени су кроз едукативно-креативне радионице и то: драмску, ликовну, књижевну, музичку, еколошку и информатичку. Аутор пројекта је Биљана Давидовски.

У овој средини постоји перманентна потреба за поменутиим садржајима. Овим пројектом покренуте су активности које су постале део сталних услуга и сервиса библиотеке. Наставак дугогодишње сарадње Народне библиотеке Ужице са ОШ „Алекса Дејовић” Севојно и Удружењем дистрофичара Златиборског округа је условљен додатним ангажовањем библиотекара у облику посебних активности. Неопходно је анимирати децу да покажу више самосталности и истраживачког духа приликом избора књига.

Књижни огранак у Севојну настоји да поред традиционалних услуга, као што је позајмљивање књига, пружи корисницима, пре свега деци, широк спектар нових активности са циљем да им се омогући развој друштвених вештина, стицање осећаја за лепо и пробуде интересовања за књижевност и уметност.

Закључак

Рад библиотеке у малој средини, каква је Севојно, треба добро осмислити, предвидети, планирати и организовати. План рада мора имати јасно дефинисане циљеве и задатке, садржајне и ефектно уобличене. Овако оријентисана она даје свој допринос комплетној животној реалности Севојничана. У трагању за проналажењем најбољих начина поспешивања и неговања читања, не смемо се закључати у традиционално, већ стварати библиотечки амбијент који „условљава”, „обавезује” и „захтева” непосредност контакта с корисницима. „Амбијентална” библиотека, како би се могла назвати, даје најбоље резултате.

Креативне радионице и друге активности библиотеке треба да омогуће бржи, занимљивији и непосреднији контакт са књигом, у било каквој форми, али и правовремени приступ информацијама од значаја за свеукупност друштвене заједнице. Можемо планирати, поштовати и организовати егземпларан модел рада, специфичан по сложености и проблематици која постоји у малој средини. То значи да се морају стварати такви модели рада којима се постиже најважније – неговање читања као саставни део свакидашње навике сваког појединца. У том правцу можемо подстицати радозналост корисника, будити им истраживачки дух и развијати им свест о важности читања, развијати креативност кроз креативно-едукативне радионице у повољно створеном амбијенту.

Свакако, треба прибећи разноврсним могућностима које ће подстицати на учешће у библиотечким активностима свих старосних структура. Кроз занимљиву организацију, библиотека буди спонтаност у међусобној сарадњи, како по хоризонталној (социјолошка компонента), тако по вертикалној (старосна компонента)

линији. Ту се природно буде интересовања за све садржаје које доносе књиге, стичу трајне навике дружења са књигом. Библиотека у свести корисника добија на важности. Посматрајући позицију библиотеке у времену брозог развоја технике, схватамо да је умеће изборити се за њену битност, њено место у друштвеној структури. У бројности различитих извора информација, треба препознати ауторитет библиотеке. То је могуће изласком у сусрет корисницима, „грчањем” за њима, чињењем да библиотека буде носилац непосредне друштвене стварности, носилац културе и свега онога што умањује отпор према библиотеци. На тај начин створићемо амбијент, који подлеже променљивости, али нуди елементе за њен здрав живот. Истински је важно да библиотека живи на путу тражења и налажења потребног.

Библиотека, огранак, у Севојну, као културно-информационо средиште, доприноси квалитету живота, она је место које људи радо посећују – место сусрета и непосредне комуникације.

Литература:

1. Вучићевић, Раде. *Библиошкарство заједне Србије 1835–2000*. Ужице: Народна библиотека, 2013.
2. *Весни*, бр. 56 (21. јул 1945).
3. Грујић, Бојана. *Под кровом књије: друштвена одговорност у оквиру пословања јавних библиотеке*. Нови Сад: Градска библиотека, 2014.
4. Јаковљевић, Владимир. *Савремени библиошкар и читалац*. Панчево: Мирослав Марковић, 1983.
5. Ршумовић, Иван, гл. ур. *Народна библиотека Ужице 1856–2006: 150 година постојања*. Ужице: Народна библиотека, 2006.
6. Статистички извештаји Народне библиотеке Ужице – огранак у Севојну 1967–1980.

Summary: The research article presents the role and development of the book department in Sevojno and its activities. It is organized so that it is oriented to the needs of users and has an active approach to search of books and informations. It is located in a small local community that is not able to provide a variety of cultural contents as in the larger cities (the theater, various cultural and historical exhibitions), so the library, has a lot important role that, in addition to its traditional services, also provides new services in accordance with needs of users, especially children. It represents the only institution of culture, which has a great significance in the social and cultural development of this region. The article shows the basic goal – that the space of the book department is the source of information for everyone and the place where everyone is meeting.

Keywords: small environment, library, users, reading.